

УДК 341.61

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.2.53>**Оксана Волощук,**

канд. юрид. наук, доцент,
завідувач кафедри міжнародного та митного права
Чернівецького юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»

Максим Гетманцев,

канд. юрид. наук,
старший науковий співробітник
Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака
Національної академії правових наук України

ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ ШЛЯХОМ УМИСНОГО СПОТВОРЕННЯ ФАКТІВ У РАЗІ ЗВЕРНЕННЯ ДО ЄСПЛ

У статті досліджено сутність та особливості зловживання правом одним із найпоширеніших способів, що трапляється у практиці Європейського суду з прав людини, а саме шляхом умисного спотворення фактів при поданні заяви. Таке зловживання розглядається як негативне явище, яке може дестабілізувати правопорядок у суспільстві, негативно вплинути на демократичні прогресивні процеси, що відбуваються нині у багатьох зарубіжних державах, і звести нанівець пошуки справедливості у міжнародних судових установах.

Охарактеризовано природу зловживання правом на подання заяви шляхом умисного спотворення фактів, яке, як правило, може вчинятися двома способами: фальсифікацією доказів та приховуванням інформації про значимі події. Визначено, що правовими наслідками такого виду зловживання правом є те, що ЄСПЛ відмовляє в розгляді такої заяви. Відповідно, аналізуючи випадки фальсифікації доказів та приховування інформації про значимі події при зверненні до ЄСПЛ, Суд має чітко визначити зміст цих понять.

Обгрунтовано, що під фальсифікацією доказів слід розуміти умисне протиправне діяння, спрямоване на виготовлення (створення) судового доказу, що містить спочатку неправдиві відомості про факти, або спотворення (зміну) відомостей про факти, що містяться в справжньому доказі, вчинені за допомогою різних прийомів і способів (підчищення, видалення, стирання, внесення неправдивих відомостей, дописки, позначка іншим числом і т. п.).

З'ясовано, що формами навмисного спотворення фактів можуть бути: звернення до Суду із заявою від чужого імені; підробка документів, які направляються до суду; замовчування заявником ключової інформації, яка існує на момент звернення, чи важливих змін, які відбулися в процесі розгляду справи, що позбавляє Суд можливості винести рішення з урахуванням сукупності всіх обставин; дезінформація Суду стосовно анкетних даних особи.

Зроблено висновок, що, незважаючи на багаторічну практику ЄСПЛ щодо виявлення випадків зловживання правом при зверненні шляхом умисного спотворення фактів, Суд усе ж має проблеми у з'ясуванні поняття «фальсифікація доказів», оскільки досі не вироблено єдиного універсального розуміння цього явища, а це, безумовно, сприяє зловживанню правом у цілому.

Ключові слова: зловживання правом, неправомірне поведінка, правопорушення, ознаки зловживання правом, правовий нігілізм, юридична відповідальність.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку національних правових систем однією із актуальних, складних і водночас суперечливих правових категорій є «зловживання правом».

Зловживання правом завжди було та й донині залишається невід'ємним «атрибутом» функціонування права, який сприй-

мається як соціально шкідливе явище, як специфічна форма правового нігілізму. Більше того, останнім часом значно зросли випадки використання фізичними та юридичними особами своїх прав не за призначенням. Суб'єкти правовідносин використовують свої права, надані їм позитивним правом, зовсім не для досягнення тієї мети,

яку встановив законодавець у змісті правової норми.

Зловживання правом як негативне явище, дестабілізуючий правопорядок у суспільстві, може бути вчинено у будь-якій сфері правовідносин. Поширеність випадків зловживання правом, яке набуває агресивного характеру, може набути у майбутньому глобального характеру. У результаті це може негативно відобразитись на процесах демократизації та розбудови ряду держав у світі. Відповідно, досягнення стабільності існуючих суспільних відносин і забезпечення їх подальшого розвитку неможливе без урахування специфіки та особливостей цього правового феномена. Саме тому зловживання правом повинно бути об'єктом особливої уваги правознавців. Водночас у юридичній науці існують різні погляди щодо розуміння терміна «зловживання правом», у зв'язку з чим виникає питання щодо коректності використання цього поняття, його сутності, виділення ознак і навіть вказівки на галузеву належність. Не вирішивши питання про теоретичне значення терміна «зловживання правом» та проблеми кваліфікації діяння як зловживання правом, неможливо вирішити цю проблему в окремо взятій галузі права і вдосконалити законодавство, спрямоване на його неприпустимість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

На сучасному етапі розвитку юриспруденції теоретичне обґрунтування концептуальних засад зловживання правом за різними підставами і його проявами набуває особливої актуальності. Це зумовлено насамперед тим, що з кожним роком усе більше проявляється тенденція до розширення сфери застосування цього правового явища, відповідно, це впливає на коло суб'єктів, що є учасниками таких відносин, яке теж значно розширюється. При цьому зрозумілим є те, що без дослідження поняття, ознак та форм зловживання правом у правовій доктрині та юридичній практиці неможливо запропонувати ефективні заходи запобігання цьому правовому явищу і його припинення, а вже наявні засоби захисту не будуть мати належного ефекту. З огляду на багатогранність та феноменальність явища зловживання правом, така проблематика викликає підвищений інтерес серед науковців, які проводять дослідження у різних галузях правничої науки. Так, фундаментальні доробки у площині загальної теорії права, цивільного права, кримінального права, кримінально-процесуального права та міжнародного права проведені у різні часи такими науковцями, як: М. Агарков, М. Бару, Ж. Бержель, С. Братусь, Г. Гаджиев, В. Грибанов, В. Ємельянов, С. Зайцева, М. Ібра-

гімова, П. Избрехт, Р. Ієринг, О. Йоффе, М. Кудрявцев, М. Малєїн, О. Малиновський, О. Офман, Й. Покровський, О. Поротікова, Т. Полянський, В. Рясенцев, О. Скакун, К. Скловський, Є. Суханов, А. Юдін та інші. Окремі фрагменти інтерпретації зловживання правом (його окремих аспектів) із загальнотеоретичних позицій були предметом дослідження у працях В. Доманжо, В. Ємельянова, І. Покровського, Радченко, М. Стефанчука, А. Юдіна, Я. Янєва, Г. Гаджиева, В. Крусса, П. Андрушко, Н. Бобечка, Ж. Кобан, О. Костенка, М. Мельника, А. Смирнова, А. Стрижевської, М. Хавронюка, Г. Дмитрієвої, Р. Каламкаряна. Незважаючи на таку велику кількість праць із зазначеної проблеми, усе ж відсутні єдині підходи до розуміння концепції зловживання правом, її трактування та наявні численні проблеми практичного характеру. Враховуючи такий стан речей, вважаємо, що нині є потреба у проведенні відповідних нових наукових досліджень.

Мета статті полягає у систематизації наявних у правовій доктрині поглядів щодо сутності зловживання правом, а також виділенні особливостей зловживання правом шляхом умисного спотворення фактів при зверненні до ЄСПЛ.

Виклад основного матеріалу. Одним із видів зловживання правом на подання заяви, згідно з положеннями Конвенції 1950 р. (п. 3 ст. 35), є зловживання, коли заявник, подаючи таку заяву, умисно спотворює факти або фальсифікує докази, або приховує важливі події шляхом замовчування. Тобто спотворення фактів відбувається двома способами: це фальсифікація доказів; приховування інформації про значимі події. Правовими наслідками у таких випадках є те, що ЄСПЛ відмовляє в розгляді такої заяви. Під час розгляду такого питання ЄСПЛ має з'ясувати, чи відбулось спотворення фактів, а для цього Суду необхідно чітко усвідомлювати зміст понять «приховування» та «фальсифікація». Як правило, Суд виходить із усталеного розуміння даних термінів. Зокрема, приховування трактується як: «1. класти що-небудь у невідоме для інших місце, притримуючи до якогось часу; ховати, заховувати; 2. тримати що-небудь у таємниці, не розголошувати чогось; таїти, затаювати; 3. маскувати, прикривати певним чином свій справжній душевний стан, свої почуття, ество і т. ін.; 4. робити що-небудь менш помітним, не зовсім виразним; скрадати» [12, с. 84].

Для з'ясування змісту поняття «фальсифікація» також звертаються до різних його

значень. Зокрема, у словнику іншомовних слів Мельничука фальсифікація (від лат. *falsificatio* – «підробка») розкривається у двох значеннях: (1) як умисне викривлення чи неправильне тлумачення явищ, подій, фактів; (2) як підробка чогось, яка вчинена з корисних мотивів, зміна вигляду, властивостей предмета і надання йому зовнішнього вигляду, що не відповідає його справжній сутності [11]. У тлумачному словнику Д. Н. Ушакова теж вказується два значення: (1) підроблення чогось; (2) підміна чогось (справжнього) хибним, уявним [14, с. 1177]. На думку В. Ф. Яковлева і М. К. Юкова, фальсифікація доказів – «підробка або фабрикація речових та (або) письмових доказів (документів, протоколів)» [8, с. 346]. На думку К. Г. Лопатіна, «фальсифікація доказів з об'єктивної сторони – це певні активні дії, що здійснюються спеціальним суб'єктом, спрямовані на вчинення особливого матеріалізованого, протиправного обману, наслідком якого є порушення вимоги достовірності доказів, що представляє собою форму протидії органам правосуддя» [9, с. 13].

У судовій практиці можна зустріти визначення, згідно з яким фальсифікація доказів полягає у свідомому перекручуванні доказів, що надаються, шляхом їх підробки, підчистки, внесення виправлень, які деформують дійсний сенс, або неправдивих відомостях.

Визначаючи зміст поняття «фальсифікація», на нашу думку, необхідно враховувати, що фальсифікований доказ не має властивості достовірності (в тих випадках, коли фальсифікації піддається доказ, який спочатку був достовірним, вона втрачає властивість достовірності повністю або частково (залежно від обсягу фальсифікації), якщо ж у результаті фальсифікації створюється спочатку фальсифікований доказ, то такий доказ ніколи не володів властивістю достовірності). Оскільки достовірність є характеристикою змістової сторони доказу (відомостей про факти), то предметом фальсифікації завжди будуть виступати саме відомості про факти, що містяться в доказі. Процесуальна форма доказів (засоби доказування), зміст якої становить сукупність правил, що регулюють процес отримання та дослідження відомостей про факти (форма залучення відомостей про факти в процес) не може бути предметом фальсифікації, оскільки її порушення призводить не до недостовірності, а до неприпустимості доказів.

Таким чином, на основі аналізу визначень, що існують у доктрині і практиці, можна зробити висновок про те, що під **фальсифікацією доказів** слід розуміти

умисне протиправне діяння, спрямоване на виготовлення (створення) судового доказу, що містить спочатку неправдиві відомості про факти, або спотворення (зміну) відомостей про факти, що містяться в справжньому доказі, вчинені за допомогою різних прийомів і способів (підчищення, видалення, стирання, внесення неправдивих відомостей, дописки, позначка іншим числом і т. п.).

Загалом, слід зазначити, що Європейський суд з прав людини доволі часто стикається зі спотворенням фактів при поданні до нього заяви. Виходячи із проведеного аналізу практики ЄСПЛ, можна стверджувати, що форми навмисного спотворення фактів можуть бути різноманітні.

По-перше, це може бути звернення до Суду із заявою від чужого імені. Так, у справі «Дріджфот проти Нідерландів» (рішення від 22.02.2011 р.) Суд визнав зловживанням правом на звернення те, що заявниця відмовилася надати Суду свої справжні анкетні дані.

Суть справи: 9 вересня 2009 року до ЄСПЛ надійшла заява, у якій заявниця стверджувала, що її ім'я «Tjitske Drijfhout», вона є громадянкою Нідерландів, за професією – «студентка», а дата її народження – «01.01.1900 р.». Причиною звернення до ЄСПЛ було затримання даної особи на території Нідерландів у зв'язку з підозрою у вчиненні нею злочинів. Оскільки у поліцейському відділку дана особа відмовлялась надати про себе відомості, її затримали для встановлення особи і помістили у відділення для іноземців. Заявниця оскаржила таке затримання в обласному суді Гааги. Після відхилення її скарги вона під іменем «Tjitske Drijfhout» подала апеляцію у Відділ адміністративної юрисдикції Державної ради, який теж дав негативну відповідь на її звернення. У зверненні до ЄСПЛ заявниця скаржилася на те, що тримання під вартою її як громадянки іноземної держави порушувало її права згідно зі ст. 5 Конвенції, та їй було відмовлено у справедливому слуханні згідно зі ст. 6 Конвенції. Дослідивши факти, Суд дійшов висновку, що була зроблена спроба подати заяву під чужим іменем, притому що заявниця відмовлялась розкрити свої справжні анкетні дані, стверджуючи, що не має документів, оскільки не отримувала їх з ідеологічних причин (пункти 27-30). Суд одногослоно визнав заяву неприйнятною.

По-друге, це може бути підробка документів, які направляються до суду. Зокрема, у справі «Багхері і Малікі проти Нідерландів» (рішення від 15.05.2007 р.) заявники скаржилися на те, що їм було відмовлено в наданні притулку в Нідерландах та що

їх видача Ірану суперечить ст. 3 Конвенції, оскільки в Ірані щодо них трибуналом було винесено вирок. Дослідивши факти, Суд встановив, що на підтвердження свого запиту щодо надання притулку заявники посилалися на вирокі Тегеранського трибуналу, які були ними сфальсифіковані. Враховуючи ці факти, Суд відхилив заяву як зловживання правом та наголосив на тому, що заява може бути відхилена як неприйнятна відповідно до п. 3 ст. 35 Конвенції, якщо вона була свідомо заснована на недостовірних фактах. Слід також наголосив, що якщо про підробку документів заявляє Уряд держави-відповідача, проте не надає доказів на підтвердження своїх доводів, то Суд, як правило, відхиляє такі заперечення [16].

По-третє, це може бути і замовчування заявником ключової інформації, яка існує на момент звернення, чи важливих змін, які відбулися в процесі розгляду справи, що позбавляє Суд можливості винести рішення з урахуванням сукупності всіх обставин. Особливістю зловживання такого виду є те, що воно може бути здійснене і шляхом бездіяльності або замовчування, коли, наприклад, заявник спочатку не повідомляє суду ключову інформацію у своїй справі [10]. При цьому під час визнання заяви неприйнятною на підставі зловживання правом на подання заяви Суд звертає особливу увагу на те, що умисел заявника на введення його в оману має бути встановлений з достатнім ступенем визначеності.

Так, у справі «Мельник проти України» (рішення від 28.03.2006 р.) Уряд стверджував, що адвокат заявника умисно зазначив у поданих ним до Суду документах, що заявник не міг оскаржити рішення Вінницького районного суду, оскільки йому не було призначено адвоката і йому бракувало навичок захищати себе самостійно. На думку Уряду, заява умисно базувалась на описі фактів, в яких було пропущено ключові події, а тому вона є порушенням права на подання заяви в розумінні п. 3 ст. 35 Конвенції. У відповідь представник заявника зазначив, що йому було надано лише обмежений доступ до кримінальної справи заявника і що заявник, який не має юридичних знань та досвіду, не міг захищати себе сам під час провадження в суді першої інстанції. Окрім того, його вимоги переглянути та вивчити справу було відхилено кілька разів. Зваживши на точки зору сторін та свою практику, Суд не вбачав у цьому випадку зловживання правом на подання заяви та відхилив зауваження Уряду (пункти 58-60) [13].

Важливим є те, що заявник несе повну відповідальність за дії свого адвоката або

кожної іншої особи, яка його представляє в Суді. Порушення, допущені останніми, в принципі, повністю ставляться в провину самому заявникові і можуть призвести до відхилення заяви через зловживання правом на подання скарги (до прикладу, це відбулось у справах Векаугі проти Грузії) [17].

Наступним прикладом даної форми навмисного спотворення фактів може бути справа «Керечашвілі проти Грузії» (рішення від 02.05.2006 р.). Заявник звернувся до Суду зі скаргою на те, що тривалий час не виконується рішення національного суду. Дослідивши обставини, Суд встановив, що на момент звернення із заявою рішення національного суду частково вже було виконано, а за період подання та розгляду заяви – в повному обсязі. Проте заявник ні до, ні після комунікації не повідомив Суд про ці факти. А тому Суд визнав, що заявник здійснив зловживання правом на подання заяви, оскільки приховав інформацію про виконання Урядом рішення національного суду [7, с. 36-37].

Слід також зазначити, що відповідно до п. 6 ст. 47 Регламенту Суду заявнику роз'яснюється обов'язок повідомляти про будь-яку зміну важливих для вирішення справи обставин. А тому у разі порушення цього обов'язку Суд відхиляє заяву на підставі п. 3 ст. 35 Конвенції за змістом зловживання правом.

Виходячи з практики ЄСПЛ, можна стверджувати, що намір заявника ввести Суд в оману слід завжди встановлювати з достатньою визначеністю, і навіть якщо рішення Суду по суті вже є остаточним, але пізніше виявляється, що заявник приховав якийсь важливий для розгляду справи факт, Суд може переглянути своє рішення і відхилити заяву через зловживання правом на оскарження. Такий перегляд справи можливий лише у разі, коли держава-відповідач не могла знати про оскаржуваний факт під час розгляду справи у Суді і якщо вона подала клопотання про перегляд судового рішення через зловживання правом на оскарження впродовж шестимісячного строку після того, як вона дізналася про цей факт, згідно з пунктом 1 Правил 80 Регламенту.

По-четверте, це може бути дезінформація Суду стосовно анкетних даних особи. Наочною ілюстрацією такої форми навмисного спотворення фактів є справа «Катерина Сарміна та Віталій Сармін проти Російської Федерації» [18].

Вирішуючи питання про прийнятність скарги, Суд запропонував першому заявнику вказати відомості про своє громадянство. У відповідь заявник стверджувала, що вона

є громадянкою Росії і що ніколи не змінювала своє громадянство. Проте Суд на підставі документів та витягів з національного законодавства, наданих владою Російської Федерації (далі – РФ), встановив, що Катерина Сарміна ніколи не була громадянкою РФ. Це підтверджувалося також листом Міністерства закордонних справ України, де вказувалося, що вона є громадянкою України та має паспорт України. На підставі викладених фактів Суд вирішив, що заявник навмисно обґрунтувала свою скаргу неправильною інформацією щодо свого громадянства. При цьому Суд наголосив на тому, що вказані дії – це не просто упушення або приховування інформації, а навмисне введення Суду в оману, що суперечить цілям права на звернення до Суду, визначеним у ст. 34 Конвенції. Тому Суд зробив висновок про те, що дії заявника є зловживанням права на звернення до Суду за змістом п. 3 ст. 35 Конвенції [6, с. 79-86].

Отже, Суд принципово ставиться до навмисного спотворення фактів з метою введення його в оману та оголошує такі заяви неприйнятними згідно з п. 4 ст. 35 Конвенції.

Під час визнання заяви непринятною на підставі зловживання правом на подання заяви Суд звертає особливу увагу на те, що умисел заявника на введення його в оману має бути встановлений з достатнім ступенем визначеності [10].

Вищенаведене свідчить, що Європейський суд з прав людини визнає зловживання правом за змістом п. 3 ст. 35 Конвенції у випадках намагання заявника спотворити факти шляхом: фальсифікації доказів чи підrobки документів, які направляються до Суду; замовчування (упушення) ключової інформації, яка існує на момент звернення до Суду, або замовчування важливих змін, які відбулися в процесі розгляду справи, подання заяви від чужого імені, дезінформації щодо власних анкетних даних. При цьому Суд акцентує увагу на тому, що такі дії здійснюються навмисно з метою введення його в оману та суперечать цілям права на звернення зі скаргою до Суду, що передбачено статтею 34 Конвенції.

У юридичній літературі поряд із питаннями щодо навмисного спотворення фактів і подання підrobлених доказів у разі звернення із заявою до ЄСПЛ у світлі проблеми зловживання правом також розглядаються питання щодо політичної пропаганди ідей, що суперечать призначенню Конвенції, керування бажанням домогтися популярності шляхом подання заяви до ЄСПЛ.

За загальним правилом, мета звернення до ЄСПЛ, як правило, не розгляда-

ється як зловживання правом за змістом п. 3 ст. 35 Конвенції. Разом із цим влада держав-відповідачів часто тлумачать мотиви (мету) звернення заявника до ЄСПЛ як зловживання правом за змістом п. 3 ст. 35 Конвенції. З цього приводу Європейський суд дотримується тієї думки, що зловживанням правом на подачу скарги є навмисне спотворення фактів і подання підrobлених доказів, в інших випадках потрібні виняткові обставини, щоб скарга була відхилена через зловживання правом за змістом п. 3 ст. 35 Конвенції. Наприклад, у справі «Шамаєв та інші проти Грузії та Росії» [15] органи влади держав-відповідачів стверджували, що мета звернення заявників до ЄСПЛ полягала не в захисті своїх гарантованих Конвенцією прав, а в ухиленні від правосуддя, що є зловживанням правом. ЄСПЛ відхилив ці заперечення і нагадав, що скарга може бути відхилена через зловживання правом лише тоді, коли вона явно заснована на вигаданих фактах. У скаргах же описані реальні події, і органи влади держав-відповідачів не довели недійсність фактів у справі.

У справі «Фразен проти Росії» [4] заявниця скаржилася до ЄСПЛ на конфіскацію у неї автомобіля у зв'язку з кримінальною справою, порушеною проти її чоловіка. Влада пояснила, що подача заявницею скарги в ЄСПЛ є зловживанням правом, оскільки являє собою спробу повернути майно, конфісковане на підставі вироку суду у кримінальній справі проти чоловіка заявниці. Однак ЄСПЛ не погодився з цим твердженням властей і визнав за необхідне розглянути скаргу по суті.

У справі «Жигалєв проти Росії» [3] органи влади держави-відповідача долучили до справи інтерв'ю заявника з газети, в якому було зазначено: «Коли я тільки складав заяву, «добрі люди» радили: мовляв, де ти бачив, щоб кому-небудь вдавалося дезінформувати державу?». На підставі вказаного влада звинуватила заявника в тому, що метою його звернення до ЄСПЛ була спроба дезінформації держави. Тим самим, на думку влади, заявник зловживав правом на подачу скарги. Однак ЄСПЛ не став розглядати по суті це заперечення як необґрунтоване.

Політичні цілі при зверненні до ЄСПЛ, зокрема політична пропаганда, не розглядаються як зловживання правом на подачу скарги. Тільки у виняткових випадках, коли основною метою звернення є політична пропаганда ідей, чужих призначенню Конвенції, скарга може бути відхилена з посиланням на зловживання правом. Прикладом щодо пропаганди політичних ідей при зверненні до ЄСПЛ є справа «Акдівар та інші проти

Туреччини» [5]. Влада Туреччини вважала, що метою звернення заявників до ЄСПЛ є очорнення влади Туреччини і пропаганда ідей Курдської робочої партії (КРП). Вони стверджували, що невичерпання заявниками національних засобів судового захисту є одним із проявів загальної політики КРП, спрямованої на те, щоб скомпрометувати Туреччину і її судові органи і тим самим представити в легітимному світлі терористичні акти КРП. На думку влади держави-відповідача, в цій справі КРП прагнула довести, що турецька судова система не ефективна в цілому. Вони стверджували, що заявники, звертаючись до ЄСПЛ, ставили явно політичні цілі, тому їхня скарга повинна бути відхилена з мотивів зловживання правом за змістом п. 3 ст. 35 Конвенції. Проте ЄСПЛ вирішив інакше, вказавши, що про зловживання правом могло б ітися, якби скарга була заснована на вигаданих фактах, проте цього не було встановлено.

Основа судової концепції зловживання була закладена висновком Генерального адвоката Тезауро в справі *Kefalasi і Генеральним адвокатом Мадуро в справі Halifax*. У справі *Kefalasi* (грецький) національний суд поставив питання про те, чи може внутрішнє право перешкоджати особі в здійсненні права, наданого йому європейським законодавством, якщо таке право здійснюється способом, очевидно, що виходить за рамки сумлінності і моралі, а також економічного або соціального сенсу такого права [2]. У справі *Halifax* (британський) національний суд порушив питання про те, чи може бути обмежене право вирахування попередньо сплаченого ПДВ в ситуації, коли господарюючий суб'єкт веде недобросовісну практику, на підставі доктрини зловживання правами або зловживання законом [1].

Відповідно, зловживання виникає, коли, незважаючи на формальне дотримання умов, визначених податковим правом, платник податків по суті користується пільгою, яка конфліктує з метою податкового положення. ЄСПЛ додав, що така ситуація може розглядатися з точки зору об'єктивних елементів, які доводять, що основною метою угоди було отримання такої податкової пільги: цього не відбувається, коли здійснена економічна діяльність може мати якесь інше пояснення, крім отримання податкових пільг.

Як видається, доктрину зловживання слід аналізувати виходячи з її мети, навіть якщо жоден з двох судів цього не зробив. Відповідно, слід проводити більш чітку межу між зловживанням правом і зловживанням законом. Хоча ці дві концепції мають багато спільного, в першому випадку особа здійснює

право з метою завдати шкоди іншій особі, тобто має місце антисуспільна поведінка, а в другому випадку особа використовує законодавчий акт всупереч його меті і призначенню. Ці категорії відчують значний вплив традицій внутрішнього права. У деяких країнах зловживання законом відоме як зловживання правовою формою (або, принаймні, включає в себе такі випадки). Водночас зловживання законом може мати місце, коли платник податків намагається обійти сферу дії податкової норми або отримати неналежну вигоду з положення про надання податкових пільг. Дві останні ситуації представляють два основні різновиди відходу від оподаткування, позбавляють сенсу мету і призначення податкової норми без відкритого конфлікту з її формулюванням. У таких випадках платник податків намагається обійти оподатковувану подію (або неналежним чином вимагає її реалізації).

Висновки

На підставі викладеного можна стверджувати, що однією із найпоширеніших підстав для визнання заяви неприйнятною у зв'язку зі зловживанням правом на її подання є умисне спотворення фактів або фальсифікація. Правовими наслідками у таких випадках є те, що ЄСПЛ відмовляє в розгляді такої заяви. Під час розгляду такого питання ЄСПЛ має з'ясувати, чи відбулось спотворення фактів, а для цього Суду необхідно чітко усвідомлювати зміст понять «приховування» та «фальсифікація». Якщо у з'ясуванні поняття приховування не виникає проблем (як правило, під цим терміном розуміють затаювання, нерозголошення чогось, тримання чого-небудь у таємниці), то у визначенні поняття фальсифікації виникають труднощі. З огляду на те, що у юридичній літературі відсутнє єдине розуміння фальсифікації, пропонуємо таку дефініцію: фальсифікація – це умисне протиправне діяння, спрямоване на виготовлення (створення) судового доказу, що містить спочатку неправдиві відомості про факти, або спотворення (зміна) відомостей про факти, що містяться в справжньому доказі, вчинені за допомогою різних прийомів і способів (підчищення, видалення, стирання, внесення неправдивих відомостей, дописки, позначка іншим числом і т. п.).

Формами навмисного спотворення фактів можуть бути: звернення до Суду із заявою від чужого імені; підробка документів, які направляються до суду; замовчування заявником ключової інформації, яка існує на момент звернення, чи важливих змін, які

відбулися в процесі розгляду справи, що позбавляє Суд можливості винести рішення з урахуванням сукупності всіх обставин; дезінформація Суду стосовно анкетних даних особи.

Список використаних джерел:

1. Рябцева Е. В. Злоупотребление правом на подачу жалобы в Европейский суд по правам человека. URL: <http://www.eurasian-advocacy.ru/prava-cheloveka-v-evrazijskom-prostranstve/81-zloupotreblenie-pravom-na-podachu-zhaloby-v-evropejskij-sud-po-pravam-cheloveka> (дата звернення: 01.02.2021).

2. Заключение Генерального адвоката Тезауро, представленное 4 февраля 1998 г., дело С-367/96, Kefalas. *Налоговые споры: опыт России и других стран* : приложение к сб. ст. по материалам Междунар. науч.-практ. конф., г. Москва 12–13 ноября 2007 г. / сост. М.В. Звязочникова; под ред. С.Г. Пепеляева. Москва: Статут, 2008. 235 с.

3. Решение Европейского суда по правам человека по делу «Жигалёв против России» от 24 марта 2005 г. URL: <https://www.srji.org/resources/search/39/> (дата звернення: 28.01.2021).

4. Решение Европейского суда по правам человека по делу «Фризен против Российской Федерации». URL: <https://european-court.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/frizen-protiv-rossii-postanovlenie-evropejskogo-suda/> (дата звернення: 30.01.2021).

5. Решение Европейского суда по правам человека по делу «Акдивар и другие против Турции». URL: <https://precedent.in.ua/2016/04/08/akdivar-akdivar-y-drugye-protiv-turtsyu/> (дата звернення: 02.02.2021).

6. Екатерина Сармина (Yekaterina Sarmina) и Виталий Сармин (Vitaliy Sarmin) против Российской Федерации : Решение от 22 ноября 2005 г. *Бюллетень Европейского суда по правам человека*. 2007. № 1. С. 79–86.

7. Керешашвили (Kerechashvili) против Грузии: Решение от 2 мая 2006 г. *Бюллетень Европейского Суда по правам человека*. 2006. № 12. С. 36–37.

8. Комментарий к Арбитражному процессуальному кодексу Российской Федерации (постатейный) / под ред. проф. В. В. Яркова. Москва : Волтерс Клувер, 2004. С. 346–357.

9. Лопатин К. Г. Уголовная ответственность за фальсификацию доказательств по уголовному делу : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Красноярск, 2006. 20 с.

10. Практическое руководство по критериям приемлемости. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Admissibility_guide_RUS.pdf (дата звернення: 30.01.2021).

11. Словник іншомовних слів / за редакцією члена-кореспондента АН УРСР О. С. Мельничука. URL: <https://ev.vue.gov.ua/wp-content/uploads/2018/Мельничук-О.-ред.-Словник-іншомовних-слів.pdf> (дата звернення: 04.02.2021).

12. Словник української мови : в 11 т. / редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наук. думка, 1970–1980.

13. Рішення Європейського суду з прав людини. Справа «Мельник проти України» від 28 березня 2006 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_049#Text (дата звернення: 05.02.2021).

14. Ушаков Д. Н. Большой толковый словарь русского языка : 60 000 слов / под ред. Д. Н. Ушакова. Москва: ООО «Издательство АСТ»: ООО «Издательство Астрель», 2004. С. 1177.

15. Решение Европейского суда по правам человека по делу «Шамаев и другие (shamayev and others) против Грузии и России» от 12.04.2005 URL: <https://www.srji.org/resources/search/28/> (дата звернення: 20.01.2021).

16. Cour européenne des droits de l'homme european court of human rights third section decision. Application № 30164/06 by Mohammad Hossein Bagheri and Malihe Maliki against the Netherlands. URL: <https://www.refworld.org/pdfid/46a872e62.pdf> (дата звернення: 05.02.2021).

17. Cour européenne des droits de l'homme european court of human rights third section decision. Application no. 312/10 Giorgi BEKAURI and others against Georgia 15 September 2015 URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-157942%22%7D> (дата звернення: 03.02.2021).

18. Решение Европейского суда по правам человека по делу «Екатерина Сармина и Виталий Сармин против Российской Федерации» от 22 ноября 2005 г. URL: <https://european-court.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/sarmina-i-sarmin-protiv-rossii-reshenie-evropejskogo-suda/> (дата звернення: 02.02.2021).

Oksana Voloshchuk, Maksym Hetmantsev. Abuse of the law by intentional distortion of facts when appealing to the ECHR

The article examines the nature and features of abuse of rights – one of the most common ways found in the case law of the European Court of Human Rights, namely - by deliberate distortion of the facts when filing an application. Such abuse is seen as a negative phenomenon that can destabilize the rule of law in society, negatively affect the democratic progressive processes taking place in many foreign countries and nullify the search for justice in international judicial institutions.

The nature of the abuse of the right to file an application by deliberate distortion of facts, which can usually be committed in two ways: falsification of evidence and concealment of information about significant events, is described. It is determined that the legal consequences of this type of abuse of rights are that the ECtHR refuses to consider such an application. Accordingly, in analyzing cases

of falsification of evidence and concealment of information about significant events in the application to the ECtHR, the Court must clearly define the meaning of these concepts.

It is substantiated that the falsification of evidence should be understood as an intentional illegal act aimed at producing (creating) forensic evidence, which initially contains false information about the facts, or distortion (change) of information about the facts contained in the present evidence, committed by various methods and ways (cleaning, deleting, erasing, entering false information, addition, marking another number, etc.).

It was found that the forms of intentional distortion of the facts can be: appeal to the Court with a statement on behalf of another; forgery of documents sent to the court; the applicant's omission of key information existing at the time of the application or of important changes which have taken place in the course of the proceedings, which deprives the Court of the opportunity to rule in the light of all the circumstances; misinformation of the Court regarding the personal data of the person.

It is concluded that despite the existing long-standing practice of the ECtHR in detecting cases of abuse of rights by deliberate distortion of facts, the Court still has difficulty in clarifying the concept of "falsification of evidence" because a common universal understanding of this phenomenon has not yet been developed. certainly contributes to the abuse of rights in general.

Key words: abuse of law, wrongful conduct, offense, signs of abuse of law, legal nihilism, legal liability.

